

als zij het voorrecht mochten genieten hem eens toevallig in levenden lijve te ontmoeten. De kans daartoe is wel zeer gering, want de zwijndas bewoont de bergbossen. Ik vond hem op een hoogte van 1200 — 2400 m, doch waarschijnlijk komt hij ook lager voor.

In De Tropische Natuur van 1917 beschreef ik de vangst van zulk een dier in het oerbos van de Boekit Kaba (Benkoelen) op 1200 m. Later heb ik zijn tegenwoordigheid ook vastgesteld op de Goenoeng Dempoe in Palembang op 2400 m hoogte (Zie De Tropische Natuur 1918, pap. 41). Wel is waar kreeg ik het dier zelf aldaar niet te zien, doch wel hetgeen hij er had achtergelaten. De zeer kenmerkende lucht, die zijn excrementen verspreiden, lieten daaromtrent niet de minste twijfel over.

Verder is de zwijndas bekend van de Goenoeng Sibajak in Deli. SCHNEIDER vond hem aan de voet van de Sinaboeng in de Karo-hoogvlakte en vermeldt dat hij bij de Batakkers om zijn vet vlees zeer gezocht is ¹⁾. In het Minangkabaus draagt hij de naam *babi batang*, hetgeen alweer op zijn gelijkenis met een varken wijst.

Aanleiding tot het bovenstaande relaas was de ontmoeting met zulk een zwijndas door een gezelschap bergbeklimmers op de helling van de Goenoeng Merapi in de Padangse Bovenlanden. De heren waren de 2e Augustus jl. 's morgens om 2 uur uit de boshut boven Kota Baroe vertrokken om een bezoek aan de krater te brengen. Op ongeveer 2000 m kwamen zij onverwachts tegenover een dier te staan, dat geen van hen kende. Door het licht van de elektrische zaklantaarns verblind, bleef het dier verbluft staan en deed niet de minste poging om te vluchten. Elke toenadering werd met een dreigend geknor beantwoord, waarbij het woedend van zich afbeet. Tenslotte keerde het dier zich om en zonder zich om de toeschouwers te bekommeren, begon het met zijn zware klauwen in de grond te graven.

Het bovenstaande vernam ik van een van de deelnemers van de bergtocht, de Ir H. VAN HETTINGA TROMP. Uit zijn beschrijving van het dier maakte ik dadelik op, dat het onze *Arctonyx* moest wezen, en toen ik de heer TROMP het portret van deze das liet zien, herkende hij het dan ook dadelik als de onvriendelijke verschijning op de Merapi. Hiermede is dus het voorkomen van *Arctonyx collaris hoeveni* op de Goenoeng Merapi op Sumatra vastgesteld, een vindplaats van waar hij tot nu toe nog niet bekend was.

Fort de Kock, 10 Augustus 1931.

EDWARD JACOBSON.

¹⁾ Het Museum te Buitenzorg bezit exemplaren van Blang Rakal, Atjeh (1000 m), de Karo Hoogvlakte, de Merapi S. W. K. (1500 m) en Pajakombo.
K. W. D.

PRIMULA IMPERIALIS OP DEN GOENOENG MASOERAI IN DJAMBI

Tijdens een verblijf van 3 weken in Zuidwest Djambi (October 1931) werden drie dagen besteed aan een beklimming van den hoogsten top aldaar, den Goenoeng Masoerai. De moeizame tocht werd in velerlei opzicht ruimschoots beloond, niet het minst door de groote verrassing op den top: *Primula imperialis*! Reeds dadelijk vermoedde ik toen met een nog onbekende vindplaats te doen te hebben; nadere inlichtingen bevestigden dit.

Het voorkomen van deze keizerlijke *Primula* op den Masoerai bleek echter zeer beperkt te zijn: de plant groeit uitsluitend op het hoogste topje (2933 m), dat een plateautje vormt van slechts 10 bij 15 meter. Ze stond daar in wellicht 75 exemplaren, waarvan een tiental in bloei, allen 40—60 cm hoog. Een tweetal ter plaatse gemaakte foto's bleken achteraf niet bijzonder geslaagd te zijn; ze zijn echter (tot één gecombineerd) nog duidelijk genoeg voor herkenning van de soort.

Merkwaardig was het, dat de plant niet buiten het kleine topplateautje kwam. Ik zocht althans een groot gedeelte van de afgestorte tophellingen en van den iets lager gelegen ouden kraterrand rondom het meertje af zonder ook maar één enkele rozet of bloemstengel te vinden. Zou het zijn omdat alleen dat topje

Fig. 1. *Primula imperialis* op den top van den G. Masoerai in Djambi (2933 m).

zonnig is? De geheele berg, tot in de hoogste regionen toe, was nl. beboscht en vertoonde — behoudens dan op de steile, afgestorte gedeelten — geen open, zonnige plekken. Boven de 2700 m is alles bedekt met een dichte struikvegetatie. Alleen het genoemde topplateautje is eenige jaren geleden voor topografische doeleinden geheel kaalgekapt, en nu nog vrij open en zonnig; alleen daar ook groeit de *Primula*.

Materiaal werd niet verzameld, wat ik vooral betreurde, toen mij later het artikel van Dr VAN STEENIS onder oogen kwam. Toch herinner ik mij genoeg om te kunnen vaststellen,

dat deze variëteit van den Masoerai overeenkomst vertoont met den vorm van het Ijang-plateau, en ten opzichte van het kransenaantal verschilt met de tot nu toe bekende Sumatraansche vormen. Ziehier de kenmerken: kelk ongeveer de helft van de kroonbuis, kroonzoom lichtgeel, bloemen in 4—6 kransen.

Het eerste en het derde kenmerk zijn op de foto's duidelijk te zien. Zoo langzamerhand blijkt dus, dat elke nieuwe vindplaats een nieuwe variëteit oplevert! Want er is mij nog een andere vorm bekend, welke naar mijn weten nog niet beschreven werd.

De heer C. JAPING, thans te Palembang, toonde mij nl. eenige zeer duidelijke stereoscopische diapositieven van verschillende *Primula*-planten op de Piek van Kerintji. Dit waren bloeiende zoowel als vruchtdragende exemplaren, en allen vertoonden slechts één krans, dus juist als onze Hollandsche *Primula*. De heer JAPING kende zelfs alleen maar deze 1-kransige soort. Ook deze waarnemingen wijzen er op, dat men minder met „soorten”, dan wel met variaties te doen heeft. Er worden steeds meer overgangen bekend.

De flora van den Masoerai-top is ook in andere opzichten zeer de moeite waard. Ik kon er in het voorbijgaan slechts vluchtige notities van maken; een

meer nauwkeurige exploratie en verzameling van materiaal (waar ik nu geen gelegenheid voor had) zou zeker heel wat bijzonderheden opleveren.

Javaansch Edelweisz komt er boven de 2800 m vrij algemeen voor op open plekken en afgestorte hellingen. De planten zijn echter veel kleiner en minder behaard dan de mij van Java (Kawi-top) bekende exemplaren; ze zijn dan ook groener en missen het karakter van kleine struiken.

Opvallend was het groote aantal orchideeën, zoowel epiphytische als aard-orchideeën. In het voorbijgaan telde ik ± 15 soorten in bloei, waaronder een tweetal met zeer fraaie bloemen.

Zeer algemeen in de hoogste zone was ook de bekerplant (*Nepenthes* sp.), waarvan ik twee soorten meendete kunnen onderscheiden. Het vocht in de bekertjes was het eenige water op den top en de koelies dronken er gretig van zonder er nadeelige gevolgen van te ondervinden.

Eveneens zeer algemeen was een mooie, slanke anemoon (*Anemone sumatrana*?) in rose en witte exemplaren.

Hypericum, *Ranunculus* en *Viola* ontbraken in de hoogste zone en op den top; deze planten vond ik echter op open plekken in lagere regionen (± 1500 m) waartusschen ook een enkel exemplaar van *Myosotis* stond. Op dezelfde hoogte kwam, in de schaduw, zeer talrijk een plant voor, die sterke overeenkomst vertoonde met ons kruidje-roer-me-niet (*Impatiens noli me tangere*).

De boomflora van den Masoerai was moeilijker te herkennen. Tusschen 1500 en 2000 m traden echter eenige oude bekenden uit de Tobalanden op, nl. sampinoer boenga (*Podocarpus*) en sampinoer tali (*Dacrydium*); beide soorten heeten in Djambi kajoe oemoen. In de hoogste zone, boven de 2500 m, viel *Vaccinium* natuurlijk op. De grootste boom op deze hoogte is een door de bevolking met kajoe tèh aangeduide soort. In de topzone treedt deze typische, kleinbladige boom formatie-vormend op; fig. 2 geeft daarvan een beeld: het zijn de laatste boomen vlak onder den top. Altijd durende strijd met wind en nevel is hen aan te zien.

Pinus Merkusii, die ik kort te voren nog aantrof op den Boekit Sangko in Kerintji (in de nabijheid van het meer), had ik zeker verwacht op den Masoerai. Mijn ijverig zoeken had echter geen resultaat; ook de bevolking kende den boom niet. Dit laatste zegt echter heel weinig, omdat de bevolking van Boven Djambi slecht thuis is in haar bergen. Waar *Pinus Merkusii* betrekkelijk dicht bij de grens voorkomt (Oeloe

Fig. 2. Een groepje van den typischen boom van de topzone van den G. Masoerai (2700 — 2900 m), de zg. „kajoe tèh”.

Tabir en Boekit Sangko, beide plaatsen ver ten Zuiden van de Piek van Kerintji), is het niet gewaagd te veronderstellen, dat deze soort ook in het Djambische gedeelte van den Boekit Barisan groeit.

Het dierlijk leven op den berg, althans in de regionen boven de 1500 m, was zeer gering. Op 1800 m nog een enkel olifantenspoor; daarboven niets meer, totdat men mij vlak onder den top nog een *kidang*-spoor wees. Ik achtte het echter waarschijnlijker, dat het een spoor van de *kambing oetan* (de Sumatraansche berggeit) was. Dat deze geit in Boven Djambi voorkomt werd mij van verschillende zijden bericht.

De lagere zuidhellingen van het Masoerai-gebied, van 500-1500 m, vormen in zeker opzicht nog een dorado; daar zwerven vrijwel het geheele jaar door eenige groote kudden olifanten. Het paardenpad, dat van Tandjoeng Moedah naar Tandjoeng Dalam (40 km) zuidelijk langs het Masoerai-complex loopt, toont overal talrijke sporen van deze troepen. Naar mij uit betrouwbare inlichtingen bleek, zijn hier in de laatste 5 jaar zeker 50 olifanten geschoten, waaronder ook verschillende wijfjes en jonge mannetjes.

Van jacht in den goeden zin des woords was daar geen sprake meer, het was dooden om gewin, dan wel louter uit moordlust. Van de geschoten wijfjes nam men alleen de staartharen mee; verder schoot men soms mannetjes met nauwelijks zichtbare tanden.

Aan dit slachtbedrijf is gelukkig een einde gemaakt door het afkondigen in Juli j.l. van een algeheel jachtverbod.

Bengkalis, 4 Januari 1932.

VAN BODEGOM.

NASCHRIFT. — Aan de interessante mededeeling van den heer BODEGOM wil ik gaarne op verzoek der Redactie een enkele opmerking toevoegen. Vooreerst een aansporing richten tot al diegenen, die in de gelegenheid zijn de Sumatraansche hoge bergen te beklimmen om van hunne bevindingen in dit tijdschrift mededeeling te doen en zoo mogelijk planten te verzamelen ten behoeve van het Herbarium te Buitenzorg. Immers meer en meer blijkt, dat van de bergen van Atjeh, zoowel als van die van de Zuidelijke helft van Sumatra nog veel te weinig bekend is, ja, dat zelfs vele in botanisch opzicht nog terra incognita zijn. Vooral die toppen, welke zich boven de 2000 m verheffen, beloven veel moois. Speciaal voor de vergelijking van de Sumatraansche met de Javaansche bergflora zijn alle nieuwe vondsten welkom. Zoo is nu van de Sumatraansche anemoon bekend, dat ze tot in Palembang voorkomt, terwijl ze op Java ontbreekt, en dat is het geval met talrijke andere. Ook de Masoerai dient nog eens nauwkeurig geëxploreerd te worden.

Primula prolifera (= *imperialis*) met 1-kransige bloeiwijzen is tot nutoe onbekend; de soort behoort tot een sectie in het geslacht *Primula*, waarvan alle soorten gekenmerkt zijn door het bezit van meerdere kransen boven elkaar. Intusschen was de heer JAPING zoo vriendelijk ons zijn foto's van de 1-kransige exemplaren van den Kerintji toe te zenden. Inderdaad zijn op deze zoowel bloeiende als vruchtdragende exemplaren te zien, zoodat de veronderstelling, dat de planten niet uitgegroeid waren, welhaast moet vervallen. De kransen bloeien namelijk niet tegelijk, doch de onderste het eerst. En deze hebben meestal reeds vruchtgezet als de bovenste in bloei komen. Eénkransige exemplaren kunnen misschien het gevolg zijn van veel schaduw, doch op den Gedé heb ik ze nooit gezien. Aanvullend materiaal is dus zeer gewenscht.

Het geslacht *Myosotis* is voor Nederlandsch Indië onbekend; mogelijk behoort de door den heer BODEGOM vermelde plant tot het geslacht *Cynoglossum* of, wat waarschijnlijker is, tot het met *Myosotis* nauw verwante genus *Trigonotis*, waarvan ook een soort in Atjeh voorkomt.

Kunnen de op fig. 2. afgebeelde boomen niet tot *Leptospermum* behooren?

VAN STEENIS.